

Care-ekaszta a gondoskodásról és a gondoskodási válságról

PUBLIKÁLVA:

[2021. 08. 17.](#) | [AKTUÁLIS](#), [ALFÖLD](#), [KILÁTÓ](#)

SZERZŐ:

[URECZKY ESZTER](#)

Ureczky Eszter 1984-ben született Sátoraljaújhelyen, Sárospatakon nőtt fel, 2009-ben végzett a Debreceni Egyetem magyar-angol szakán, doktori disszertációját 2017-ben védte meg, jelenleg az Angol-Amerikai Intézet Brit Kultúra Tanszékének adjunktusa. Főbb kutatási területei a kultúrorvostan (medical humanities), a fogyatékoságtudomány (disability studies) és az ételkutatás (food studies).

Címkék: [A gondoskodás válságai](#), [Bényei Tamás](#), [Gajdos Ágoston](#), [Gregor Anikó](#), [H. Nagy Péter](#), [Hodossy-Takács Előd](#), [Ureczky Eszter](#)

„Gondoskodás/válság”. Kerekasztal-beszélgetés *A gondoskodás válságai: Pandémiakultúra, biopolitika és kultúrorvostan* című online konferencián

A Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának Angol—Amerikai Intézete angol és magyar nyelvű online konferenciát szervezett *A gondoskodás válságai: Pandémiakultúra, biopolitika és kultúrorvostan* címmel 2021. június 26-27-én.^[1] Az esemény első napját magyar nyelvű kerekasztal-beszélgetés zárta „*Gondoskodás/válság*” címmel, melynek moderátora Bényei Tamás (irodalomtörténész; egyetemi tanár, DE–BTK, Angol–Amerikai Intézet, Brit Kultúra Tanszék) volt, és amelyben összesen öt szakterület képviselői vettek részt: Gajdos Ágoston (pszichiáter szakorvos, egyetemi tanársegéd, DEKK Magatartástudományi Intézet, Gondoskodó Pszichiátriai Magánrendelés), Gregor Anikó (szociológus; egyetemi adjunktus, ELTE–TÁTK, Empirikus Tanulmányok Intézete, Társadalomkutatások Módszertana Tanszék), H. Nagy Péter (popkultúra-kutató, irodalomtörténész; egyetemi adjunktus, Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék) és Hodossy-Takács Előd (teológus; egyetemi tanár, DRHE, Bibliai Teológiai és Vallástörténeti Tanszék).

Bényei Tamás (fotó: 1749.hu)

A beszélgetést a konferencia szervezője, Ureczky Eszter nyitotta meg (adjunktus, DE–BTK, Angol–Amerikai Intézet, Brit Kultúra Tanszék), Bényei Tamás ezt követően bemutatta a beszélgetés résztvevőit, illetve arra kérte őket, röviden fogalmazzák meg, hogyan kapcsolódik a szakmai háttérük a konferencia és a beszélgetés témájához. Gajdos Ágoston elsőként válaszolva elmondta, hogy gondoskodó pszichiátriai magánrendelésének neve Gondos Szavak, így részben ez is hozzájárulhatott meghívásához, s kiemelte, hogy bár ellátási formái között a pszichoterápia áll az első helyen, az irodalom, a filozófia, és összességében a humán vonatkozások mindig is fontosak voltak a számára (Gajdos Ágoston másnap a költészeti felolvasáson verseivel is részt vett)^[2]. Gregor Anikó bemutatkozásában kiemelte, hogy évek óta kutatja

többek között feminista szempontból a gondoskodás szociológiáját, foglalkozik továbbá a kritikai szociológiaelmélet hatalmi egyenlőtlenségi keretben való vizsgálatával, annak globális gazdasági, társadalmi, történeti összefüggéseivel együtt. H. Nagy Péter megosztotta, hogy egyik szűkebb kutatási területe a kulturális epidemiológia, e kutatásának legfrissebb eredménye pedig a *Karanténkultúra*[3] és *Járványvilág* című kötet, melynek alapjául valós időben végzett járványértelmezései szolgáltak, emellett azonban az MA Populáris Kultúra Kutatócsoport alapító tagjaként tágabb értelemben vett popkulturális kérdésekkel is foglalkozik. Hodossy-Takács Előd felütésként ironikusan megjegyezte, mindig kissé talányosnak találja, ha olyan eseményre hívják meg, ahol egyedül szerepel teológusként, ugyanakkor számos ponton tud a beszélgetés témájához kapcsolódni, hisz biblikus kutatóként több publikációja jelent meg az ókori irodalom, a bibliatudomány, a gazdaságtörténet, valamint a segítségre szoruló társadalmi csoportok kapcsán, különös tekintettel az özvegyesség és a migráció kérdéseire. Végül Bényei Tamás hozzátette, hogy bár jelen szerepében a beszélgetés moderátora, irodalomtörténeti nézőpontból vizsgálva is izgalmas kérdéseket vet fel a gondoskodás szerteágazó antropológiai témája, és Hodossy-Takács Elődre reagálva kiemelte a teológia szerepét, amennyiben sokáig e tudományterületen belül volt leginkább látható a gondoskodás fogalmiságának alakulása.

A rövid bemutatkozásokat követően szintén a beszélgetés bevezetésének részeként Bényei Tamás azt a kérdést tette fel a résztvevőknek, milyen képet, filmes vagy irodalmi pillanatot tudnának felidézni, mely számukra kifejezően idézi fel a gondoskodást vagy annak válságát. Hodossy-Takács Előd felelt először, felidézve *Az Isten nagy, én kicsi vagyok*[4] című filmet, melynek címe is kifejezi az elmúlt időszakot jellemző sajátos tehetetlenségérzetet, a kontrollvesztés tapasztalatát. H. Nagy Péter választása a *Contagion*[5] című fim, hisz ez az alkotás rámutat, hogy a járványhelyzet hogyan képezi meg saját képpolitikai előzményeit, illetve képi narratíváit; illetve kiemelte, hogy a film nem pusztán a tömegfilm vagy a popkulturális közeg számára releváns, hisz az orvostudományi diskurzusban is rendszeresen hivatkoznak e multinarratív műre. Különösen arra a jelenetre hívta fel a figyelmet, ahol az egyik női főszereplő, a Kate Winslet által alakított járványügyi nyomozó is megfertőződik, s egy sportcsarnokból átalakított tömegellátási központban haldoklik, s szemtanúja lesz, ahogy a mellette fekvő beteg hiába nyúl a takaró után, nem éri el azt: azaz a gondoskodás és annak kudarca jelennek itt meg egyetlen képben. H. Nagy Péter a filmes példa mellett egy meghatározó olvasmányélményére is hivatkozott, Cserhalmi Imre *Idősothton – belülről*[6] c. karanténnaplójára. Gregor Anikó ezután két filmet ajánlott a beszélgetőtársak és a közönség figyelmébe: a *The Town of Badante Women*[7] című 2010-es bolgár dokumentumfilm azokat a kisközösségeket mutatja be, ahol az Olaszországban végzett szociális gondozási munka miatt távol lévő nők hiánya okoz krízist. A film rámutat, hogy a centrumországok jóléti állami struktúrái gyakran a gondoskodási formákon spórolnak, melynek következtében a fél-periférikus országokból áramlik be a gyakran nők által végzett és alulfizetett munkaerő. Gregor Anikó emellett Ken Loach *Sorry We Missed You (Sajnáljuk, nem találtuk otthon)*, 2019)[8] című filmét említette, mely egy lecsúszóban lévő, alsó-középosztálybeli brit család története, ahol az apa

magánvállalkozó futárként, az anya pedig idősgondozóként dolgozik, s kilátástalan helyzetük láthatóvá teszi az önkizsákmányolás különböző formáit. Gajdos Ágoston a *Dark City*[9] című filmet említette, mellyel még orvosi képzése során találkozott: ez a dark noir sci-fi véleménye szerint párhuzamba vonható a pandémiával, amennyiben egy olyan városban játszódik, ahol a lakók időnként elveszítik emlékeiket, s ezáltal énküldetésük, saját személyiségük titka lesz a tét, s végül, mikor a valóság kárpitja átszakad a főszereplő számára, egyfajta baljóslatú feloldozást is kínál a történet. Végül Bényei Tamás két, a számára meghatározó gondoskodási képet idézett fel, John Steinbeck amerikai szerző 1939-es *Érik a gyümölcs* című regényének híres zárójelenetét, melyben az idénymunkából élő, államról államra vándorló, éhező család az árvíz elől egy elhagyatott csűrbe menekül, ahol a 19 éves Saron Rózsája, kinek első gyermeke nem sokkal korábban halva született, megszoptat egy még nála is gyengébb, haldokló öregembert. Másik példája a *1984* egyik jelenete, ahol Winston Smith a propagandahíradót nézve csónakban evickélő menekülteket lát, akikre helikopterekből lőnek, s felfigyel egy zsidó anyára, aki kezével próbálja takarni gyermekét a golyózápor elől: a regényben Winston ebbe a képbe kapaszkodik, hisz az anya haszontalan, ám emberi gesztusa reményt kelt benne, hogy talán mégis létezhet egy személyesebb, valós emberi kapcsolódásra épülő világ. Bényei Tamás arra is reflektált, hogy első két gondolata tehát két gender-szempontról meglehetősen hagyományosnak nevezhető caritas-kép, melyek a női, anyai gondoskodást ábrázolják, de formatív élményt jelentettek számára *A látogató* és a *Boldog észak* című művek is, valamint a *Werckmeister harmóniák* epifánikus zárlata, mely egy öregember meztelen, végtelenül kiszolgáltatott testét pásztázza, amely értelmezhető a segítség végső lehetetlenségének képeként is.

H.

Nagy Péter (fotó: helyorseg.ma)

Ezután Bényei Tamás azt a részben szakmai, részben személyes kérdést tette fel a résztvevőknek, hogy véleményük szerint miben áll pontosan a gondoskodás válsága, illetve vajon mikorra tehető annak kezdete? Gajdos Ágoston válaszában az intézményesülés folyamatát, annak totalizálódását említette a 18-19. századi orvostörténet kapcsán, melynek során a társadalom perifériájára szorult egyének kollektív gyűjtőhelyei jöttek létre, azaz megjelent a másság adminisztratív gazdaságpolitikája. Rámutatott, hogy Michel Foucault bizonyos biopolitikai megfigyelései a teljes orvostudományra érvényesnek tekinthetők, nemcsak a pszichiátria esetében, amennyiben a francia kultúrtörténész 1965-ös, a heterotópia fogalmát bevezető előadásban a másság helyeinek zárványaként, a hatalmi gyakorlatot elszennvedők elkülönítésére szolgáló intézményes keretként értelmezi a fenti fogalmat. Szintén meghatározó jelentőségűnek tartotta Foucault azon meglátását, miszerint a karantén és az elzárás (száműzés) a nyugati kultúra két paradigmateremtő biopolitikai gyakorlatként értelmezhető, hisz a pestis és a lepra a társadalmi test kontrolljának két alapvetően eltérő rendszerét hívta életre: a lepratelepek működtetésének alapja az elzárás elve volt, a karantén pedig a pestis középkori adminisztrációját határozta meg. Közös ugyanakkor a kettőben, hogy a lepratelepek kirekesztő gyakorlata lassú halálra ítélte a fertőzötteket (bár az egyház, pl. Hildegard von Bingen kolostori terápiája menedéket nyújtott a leprásoknak); a vörös x-szel jelölt ajtók mögé zárt, pestissel fertőzött családokra szintén a biztos halál várt. Gajdos Ágoston szerint alapvetően ott kezdődik a gondoskodás válsága, mikor az emberek elfelejtenek egymásról gondoskodni, és ezért a hatalmi struktúra gépezetébe inkasszálódik ez a feladat.

E meglátáshoz kapcsolódva Hodossy-Takács Előd szintén az egyház történeti szerepét emelte ki, s elmondja, bár jelenleg nem gyakorló lelkész, 2020 első felében, az első lezárások alatt visszatért e hivatásához, ami szembesítette vele, hogyan írja át egy járvány a mindennapi normalitást, például annak evidenciáját, hogy ha valaki meghal, azt a közösség eltemeti, hisz mi lesz, ha a sírásók is megbetegednek, ha valaki a temetésen fertőződik meg (ahogy a nagy 19. századi felvidéki kolerajárványok emlékezet is mutatja)? Hodossy-Takács Előd ugyanakkor vitatta, hogy maga az intézményesülés indította volna el a gondoskodás válságát, hisz a régi ispotályok is intézmények voltak, azaz inkább az intézmény strukturális meghatározottsága a kérdés. Hivatkozik a Tóra egy passzusára, mely magában hordozza a gondoskodás válságának ősrégi dilemmáját: a bibliai szöveg egyrészt ugyanis azt mondja, hogy „a szegények mindig veletek lesznek”, ám csupán három mondattal később azt olvassuk, „de ne legyenek köztetek szegény”. Rámutatott továbbá arra is, hogy az Újszövetségben aztán Jézus szó szerint idézi ezt a passzust a tanítványoknak: „a szegények mindig veletek lesznek, de én nem leszek mindig veletek” (Mózes ötödik könyve 15. fejezet, János evangéliuma 2,8). A gondoskodás válsága tehát végigkíséri az emberiség és az egyház történetét. Az 1980-as években például a magyarországi egyházaknak csak a szenvedélybetegségek terén engedélyezett missziós tevékenységet az állam, ez volt a (ma is működő) Kallódó Ifjúságot Mentő drogmisszió. Azaz, ha egy nagy rendszer belátja, hogy tehetetlen a gondoskodás bizonyos területein, beengedi az egyházat, a kisközösségekben végzett munkát, ami viszont pozitív fejleményként értékelhető. Áttekintve az elmúlt 30 év e téren végzett tevékenységeit, fogyatékkal élők otthonai, a hajléktalanellátás, a debreceni menekülttábor lakóinak segítése, börtönök, kórházak, idősek otthonai, ukrainai leprakórház támogatása, is szerepel a Református Egyház missziói között, néhány esetben pedig Debrecenből elszármazott lelkészek végeznek különleges támogató munkát (az amszterdami önkormányzat pl. kifejezetten magyarul beszélő szociális munkásokat toborozott a vöröslámpás negyedben dolgozó nagyszámú magyar szexmunkás miatt, itt is dolgozik magyar lelkésznő).

Gregor Anikó (fotó: ELTE)

Összességében tehát az látszik, hogy a válság folytonos és mindenütt jelen van, de a válságpontokon mindig találkozni segítőkkel is. Gregor Anikó innen vette át a szót, és a gondoskodás válságának társadalmi osztályokhoz kötődő jellegét ragadja meg: az elmúlt években számos budapesti színház (pl. az Örkeny Színház) tűzött műsorra darabokat e témában, **[10]** ami világosan mutatja, hogy a gondoskodás válsága immár a középosztályt is elérte, és ez idézte elő a probléma szélesebb körben való láthatóvá válását és kulturális életben való tematizálódását. Az erőforrások szűkülésével egyre kevésbé állnak rendelkezésre megoldások a gondoskodási deficit kezelésére a társadalmi hierarchia különböző pontjain, egyre kevésbé megoldható a gondoskodási formák kiszervezése formális intézményes keretek között (szociális otthonok) vagy informálisan felbérelt magánszemélyek által (erdélyi nők), és mára akkora a válság, hogy a társadalom majd' valamennyi rétege kénytelen szembesülni a problémával. Gregor Anikó szerint kulcskérdések, hányan vannak a szegények, milyen struktúra termeli ki ezt az állapotot, az érintettek beleragadnak-e ebben az állapotba, állami vagy kisközösségi segítség érhető-e el a számukra, illetve egy vagy több generáción keresztül lehetséges a helyzetből való kitörés? A korábban idézett bibliai passzus kapcsán feltette a kérdést, vajon lehet-e egy társadalmi berendezkedés célja, hogy ne legyenek szegények? Ennek kapcsán idézte Mark Fisher a kapitalista realizmusról írott **gondolatát**, miszerint a világvégét könnyebben elképzeljük, mint a kapitalista végét, hiszen a többség ma már piaci fundamentalista elvek mentén kénytelen élni az életét, miközben a jóléti állam fokozatosan visszavonul a gondoskodás területéről, és kérdéses, mennyire univerzális a gondoskodási formákhoz való hozzáférés? Kiemelte továbbá a fizetetlen, reprodukív munka és a fizetett, produktív bér munka összefüggését: a fizetetlen munka is profitot termel, hiszen mielőtt a munkás bemegy a futószalag mellé, előtte őt otthon ruházni, etetni, stb. kell, azaz újra kell termelni a

munkavégzése feltételeit, márpedig a globális társadalomban a fizetetlen munkának a fizetett munka felé áramlása rendszerint a nőktől férfiak felé, alulról felfelé, valamint keletről nyugatra zajlik. Itt H. Nagy Péter vette át a szót, és kiemeli, hogy merőben mások voltak a különböző államok reakciói a járványra (Új-Zéland vs. Szlovákia), ami paradoxonokat idézett elő a határokon, pl. ő maga sem tudott Érsekújvárról eljutni Budapesten élő szüleihez, azaz sok család számára hónapokra ellehetetlenült a magánéleti gondoskodás. Egy globális jelenségre tehát nem tudunk globális választ adni, ahogy Oroszi Beatrix virológus is kifejtette: nincs nagyobb régiókra (pl. EU) kiterjedő járványstratégia, ami anomáliákat okoz mind a határforgalomban, mind a háztartásokban. H. Nagy Péter visszautalt Gregor Anikó genderszemponjtjára, és idéz egy 2020-as statisztikát, miszerint a járvány kitörése után drasztikusan csökkent a női kutatók által leadott tudományos munkák száma, ami arra enged következtetni, hogy a nőket jobban terhelték a járvány okozta plusz gondoskodási feladatok.

Hodossy-Takács Előd (fotó: reformatus.hu)

A jövőre vonatkozóan is döntő kérdés tehát, hogy újra kell-e írni a nemek közti szerződéseket, vagy a pandémia elvonultával minden marad a régiben? A normalizálódás újra is termelheti az infodémia bomlasztó jellegét, pedig a járvány okozta sokk hasznos is lehetne társadalmi szinten. A járvány teremtette kérdezőhorizont ugyanis az információ- és adatkezelés dilemmáit is feltárja, ahol a paranoid- és konteójelenség-csoportok, az áltudományos koncepciók, a bűnbakkeresés jelentenek elsősorban kihívást a tudományos kommunikáció számára. Tapasztalhattuk, hogy a tudomány által meghatározott közeg sem globális szinten, sem a mikroközösségek hitrendszerének szintjén nem bizonyult kompatibilisek az egyes államok információkezelési eljárásaival. Kakuk Péter, aki a konferencia második napjának plenáris előadója is volt, ezen a ponton megjegyezte, hogy fontos szerepe van a gondoskodás alanyai közötti distinkciónak (gyermekek, idősek, stb.). A

gondoskodási válság egyik gyökere ugyanis az a demográfiai robbanás, amit a modernitás sikeressége idézett elő 1950 után. E szempontoz csatlakozva Hodossy-Takács Előd is hozzátette, hogy az elesettség relatív fogalom, s ismét a Tórát idézi: „ne légy keményszívű és szűkmarkú az elszegényedett testvéreddel szemben”. A parancs lényege, hogy mivel mindenki megkapta az áldást, ezért mindenki adjon az elesettebbeknek, különösen az özvegyekről és a jövevényekről való gondoskodás kapott hangsúlyt. E tanítás nyomán értelmezte az állam döntését, mely tudomásul veszi, hogy nem képes egy nagy gondoskodási rendszert hatékonyan üzemeltetni, ezért engedi előtérbe a kisebb egységeket, mint pl. lakásotthonok létesítése gyermekvárosok helyett vagy gyülekezeti fenntartású idősek otthonai a nagy szociális otthonok helyett. Gregor Anikó a két előző hozzászólást azzal egészítette ki, hogy a modernitás pozitív vívmányainak sikeressége csak a nyugati társadalmakra alkalmazható maradéktalanul, és érdemes a globális egyenlőtlenségek felől is vizsgálni a kérdést, hisz így jelentős statisztikai szórás mutatkozik meg. Arra is rámutat a magyar kontextus kapcsán, hogy az 1989 előtti államszocialista berendezkedés ellátórendszere modernizációs projektként is értékelhető, hisz 1945 után nőtt például a iskolázottság általános szintje is hazánkban és a jóléti juttatásokhoz és kulturális javakhoz való hozzáférés is bővült. Véleménye szerint a mindenkori kormányzat politikai döntése, hogy az adót csak a felsőbb társadalmi szintekre osztja-e vissza, és az állami intézményeknek sem kell feltétlenül mamutméretűnek lenniük, mindez az állam politikai akaratának, társadalomképének függvénye.

Gajdos Ágoston ezen a ponton H. Nagy Péter véleményéhez csatolt vissza, amennyiben szindémiaként értelmezhető a kialakult helyzet, ahol a Covid nemcsak a fertőzés terjedését, hanem hitrendszerek terjedését is eredményezte egyénileg és csoportosan is. Pszichiáterként megtapasztalta, hogy a karantén hatására összesűrűsödő családi rendszerek olyan robbanó elegyet képeztek, melyek valóságos mentális zavar-cunamit idéztek elő, továbbá új diagnózisok megjelenéséhez vezettek, mint amilyen a poszt-covid szindróma is. Utóbbi jelenség kapcsán kiemelte, hogy olyan, határokat nélkülöző klinikai entitás, mely a szorongástól a hangulatzavarokon át számos szomatikus kórképig és egyéni szociális problémáig terjed, s épp ezért sokan magukénak érzik. Hatalmas, alulról jövő igény mutatkozik arra társadalmi szinten, hogy valahogy nevezzék néven az egyén szenvedését, azaz a járvány pszichoszociális szinten is áttevődik a személyes szintre, kétséget és bizonytalanságot keltve. Gajdos Ágoston reagált Hodossy-Takács Előd meglátására is, és elmondta, hogy az 80-as években világviszonylatban is színvonalas gondozóhálózat működött itthon, melyet azután leépítették, pedig különösen a pszichiátriai gondozás esetében igen hatékony volt a családokhoz kitagolva kezelt páciensek rendszere, akik automatikus akutosztályos felvétel helyett saját otthonukban részesülhettek ellátásban őket rendszeresen látogató gondozó orvos és nővér által. Hodossy-Takács Előd egyetértve tette hozzá, hogy jelenleg is aktív viszont a tanyagondnoki hálózat, valamint a házi segítségnyújtó hálózatok rendszere is. Gregor Anikó álláspontját annyiban vitatta, hogy bár természetesen létezik egy ideális, elérendő állapot, érdemesebb arra koncentrálni, honnan hová lépünk, melyek az adott közösségben reálisan elérhető célok. Erre példaként az izraeli haredi ultraortodox közösség oltási stratégiáját hozta fel, mely sokáig a fertőzés melegágya volt, hisz a járvány miatt sem voltak hajlandóak

közösségi szertartásaikról lemondani. Amikor azonban a két vezető rabbijuk kinyilvánította, hogy mivel a Tóra tanulmányozása Micva, azaz vallási kötelesség, ennél fogva mindent meg kell tenni, hogy ennek eleget lehessen tenni, azaz fel kell venni az oltást, tömegesen rohanták meg az oltópontokat. Bényei Tamás itt hozzátette, hogy kb. 2010 után lett érzékelhetően diszkurzív tárgy a gondoskodás válsága, majd a pandémia végképp kitakarta, láthatóvá tette a gondoskodás mint láthatatlan női munka problémáját (hasonlóan a párizsi Pompidou Központ posztmodern, önreflexív architektúrájához, mely felfedi önnön csőrendszerét, belső szerkezetét), s így módon nem biztos, hogy minden szempontból ugyanolyan káros a járvány.

Gajdos Ágoston

(fotó: Gondoskodó Pszichiátriai Magánrendelés)

A bölcséleti kontextus kapcsán Bényei Tamás arra is rámutatott, hogy a gondoskodásnak jelentős etikai vetülete van pl. Levinas esetében, ahol megjelenik a jóság voltaképpen irracionális mozzanata, ahogy az irgalmas samaritánus példázata is mutatja. Kiemelte, hogy az angol és a francia nyelvű Bibliában is a jó, nem pedig az irgalmas szó szerepel, miközben ketten is elmennek a földön fekvő ember mellett, „távol tartják magukat tőle”, ám a samaritánus végül „megszánta”. Azaz a gondoskodás fizikai gesztusát egy etikai mozzanat előzi meg, a szánalom, az együttérzés, az irgalom érzése. Ugyanakkor probléma az, ha egy nagy rendszer kizárólag erre az egyéni etikai mozzanatra támaszkodik, miszerint úgyis lesz valaki, aki közbelép. Hodossy-Takács Előd fontos kiegészítést fűzött az idézett példázat értelmezéséhez: a pap és a lévita megy el a fekvő ember mellett, és azért mondja a

francia bibliafordítás is, hogy „távolságot tartanak” tőle, mert akkoriban köztudott tény volt, hogy ez a két férfi Jerikó és Jeruzsálem között járt épp félúton, tehát vagy a szentélybe mentek, vagy pedig onnan jöttek, munkájukat végezvén. Ha azonban megérintettek volna egy potenciálisan halott személyt, azzal tisztátalanná váltak volna, következésképp nem léphettek volna be a szentélybe, nem szolgálhatták volna közösségüket, nekik ily módon ki kellett kerülniük a segítségre szorulókat. Ősi probléma ez tehát: ki lesz az, aki segít? Hasonlóan releváns a János evangéliumának ötödik fejezetében leírt gyógyítási történet, ahol Jézus találkozik egy immár 38 éve egy gyógyító forrás mellett várakozó béna emberrel, s mikor megkérdi, hogyhogya sosem sikerült eddig a csodatévőn felbuzgó vízbe elsőként belépnie eddig, a beteg azt feleli, “mert nekem nincs emberem”. A szenvedő ember tehát nem tesz szemrehányást senkinek, sem Istennek, sem embernek, egyszerűen nyugtázza, hogy nincs, aki segítsen neki. Ezzel a történettel párhuzamban a jelen pandémia döntő kérdése is ez lehet: van-e ember, azaz humanitás? Gajdos Ágoston hozzáfűzte, hogy a járvány sokakat ráébresztett az öngondoskodás jelentőségére is, pl. hogy kérhet mástól segítséget, kimondhatja, hogy „nagyon fáj”, s így két személy között horizontösszeolvadás jöhet létre. Bényei Tamás rámutatott, hogy a kortárs neoliberális világban azonban az a jó ember és állampolgár, aki nem kér segítséget, aki képes magáról gondoskodni, ahogy Margaret Thatcher hírhedt mondata is implikálja: „There is no such thing as society” („Nincs olyan, hogy társadalom”). Gregor Anikó itt beemelte a beszélgetésbe az eddig nem említett szolidaritás fogalmát: mi lesz azzal, akinek tényleg nincs embere? Akár a pszichoterápia is pénztárca kérdése sok esetben, ami világosan mutatja, hogy a szolidaritás nem csak absztrakt fogalom kell, hogy legyen. Kivel fog pl. szolidarizálni az a férfi, akinek a felesége a járvány alatt megnövekedett gondoskodási terhekkel küzd? Levesz a terhéből, mert egyenlő otthoni munkamegosztásra törekszik, vagy belátják, hogy funkcionális munkamegosztást kényszerülnek alkalmazni, hisz a férfi adott esetben 12 órában robotol, és hazaérkezve semmi kapacitása nincs további munkára. Kérdés tehát, hogy az adott rendszer kit kivel enged egyáltalán szolidarizálni, amikor bizonyos identitáselemek vagy csoportok piaci alapelvek mentén versenyztetve vannak egymással a segítségért? Mindez súlyosan roncsolja a szolidaritást. Gajdos Ágoston itt rámutatott: a modernitás alapvető paradoxona, hogy a többségi kisebbség identitása válik dominánssá, többi pedig csupán a martalék lesz. Ugyanakkor a Covid nem válogat, s ezért lehet egyfajta uniformizáló hatása, de kérdés, felkészíti-e ez a krízis a társadalmat egy nagyobb járvány lehetőségére? Hodossy-Takács Előd hozzáfűzte, hogy bizonyos helyzetben kénytelenek vagyunk újradefiniálni önmagunkat, s a pandémiával a nyugati világ talán elég nagy pofont kapott ahhoz, hogy elgondozzon a közösségi felelősségvállalás és az egyéni kontroll kérdésein, mert ez a krízis mindenkit rádöbbsent az életünk és a rendszer sérülékenységére egyaránt. Bényei Tamás itt le is zárta a beszélgetést azzal az etimológiai reflexióval, hogy ezeket a belátásokat mintha a gondoskodás szó nyelvészeti aspektusai is magukba foglalják, hiszen a „gondoskodni” igét mindig vonzattal használjuk, a gondoskodásnak tárgya van, miközben az ige reflexív, mint például az „emlékezik” számos nyelven, ami arra utal, hogy ha gondoskodunk valakiről, mindig velünk is történik valami.

„Gondoskodás/válság”. Kerekasztal-beszélgetés *A gondoskodás válságai: Pandémiakultúra, biopolitika és kultúrorvostan* című online konferencián, Debreceni Egyetem, 2021. június 26-27.

(Borítókép: Céline Martin képe a Pixabay -en.)

---

[1] https://hirek.unideb.hu/hu/hir/20210621_neurotecheu-ideges-bolcseszek?fbclid=IwAR3NTsbPL7TFs9gwOIXDwDKFTXfIzIlpYICnOp_J3GV CUDvFgtHAY4I9Hxk

[2] http://alfoldonline.hu/2021/07/gondban-lenni/?fbclid=IwAR1_6zG-son1xXhjIO8p10Vw8fFsmNFio_kmvsCoHXrCDPHHuaIrCAkNjY8

[3] https://www.libri.hu/konyv/h_nagy_peter.karantenkultura-es-jarvanyvilag.html

[4] <https://port.hu/adatlap/film/tv/isten-nagy-en-kicsi-vagyok-dieu-est-grand-je-suis-toute-petite/movie-48804>

[5] <https://www.imdb.com/title/tt1598778/>

[6] https://www.libri.hu/konyv/cserhalmi_imre.idosotthon-belulrol.html

[7] <https://www.imdb.com/title/tt1721464/>

[8] https://www.imdb.com/title/tt8359816/?ref_=nv_sr_srsrg_0

[9] https://www.imdb.com/title/tt0118929/?ref_=fn_al_tt_1

[10] Gondolhatunk itt a Kiváló dolgozók című előadásra (<https://www.orkenyszinhaz.hu/hu/musor/kivalo-dolgozok>) vagy az időskori demencia problémáját is érintő Az apa című darabra a Pesti Színház műsorán (http://www.vigszinhaz.hu/Az_apa).